

BUTLLETÍ
EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

BUTLLETÍ
EXCURSIONISTA
DE
CATALUNYA

1927

VOLUM XXXVII

EDITORIAL
VIA LAYETANA, 21

TABER, LTDA.
BARCELONA

1926

Butlletí

Excursionista de Catalunya

El Cinquantenari

Les festes celebrades pel nostre CENTRE amb motiu del cinquantenari de la seva fundació, han esdevingut solemnes i curulles d'entusiasme: un veritable esclat de germanor, un anhel corprenedor d'optimisme envers les coses de la nostra terra.

Era el dia 26 de novembre del 1876, quan cinc joves plantaven la senyera de l'excursionisme al cim del turó de Montgat per primera vegada. Un cim de fàcil escalar i d'alçària moderada, si voleu, però guaiteu la formidable obra assolida de llavors ençà, i, certament, aquell petit turó, avui mig esquarterat, pren proporcions de gegantina serralada.

Tal esdeveniment no podia restar oblidat; exigia una remembrança, una continuïtat d'actes que amb lletres d'or commemoressin aquella data gloriosa de grat record; i heus ací perquè la Junta ha organitzat festes i actes que s'aniran succeint durant un any, alguns dels quals ja s'han celebrat, i han esdevingut actes de lluïment i serietat, tal com calia a una entitat cultural que, a la seva obra continuada de divulgació científica, posa sempre el segell de la dignitat, i de la modèstia.

I tothom ha respost a la crida, perquè tothom s'ha sentit abraçat pel mateix pregon entusiasme i empès per la febre d'honorar la gesta dels cinc jovenets que, deixant de banda incertituds, temences i fins mofes dels ignorants, es llançaren, plens de coratge i bona voluntat, a la conquesta dels cimals de les coses belles de què la naturalesa ens fa mercè i de les enfonsades pels temps i pels homes.

Dalt el turó de Montgat, allunyats de les inquietuds urbanes, de cara a la mar, eternament bellugadissa, arran de les muntanyes definidores de sinuositats que en el transcurs dels anys ens havien de proporcionar gaudis insospitats, vora l'ensenyà del progrés que furient corria sota els seus peus, aquells joves enlairaren la senyera que temps a venir aplegaria un exèrcit d'abnegats escudrinyadors de les coses belles de la nostra terra, i, ensems, allunyaria la nostra gent de les tertúlies dels cafès, on només es respira el baf de les converses frívoles, on es respira una atmosfera sovint massa densa. Foren ells els qui posaren la primera pedra de l'edifici immens que ens aixopluga a tots sota la senyera de l'excursionisme; foren ells els veritables fundadors del nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, la sava ben assahonada del qual s'ha estès i fructificat en totes les contrades de la terra pairal, sota la trilogia de Patria, Libertas, Fides.

Sortosament, Déu ha volgut que d'aquells cinc fundadors en restés un entre nosaltres, al qual poguéssim homenatjar durant aquests dies de cinquantenari. El senyor Marçal Ambrós, ple de coratge i amor pel nostre CENTRE, que mai no ha deixat de visitar i correspondre a les seves despeses, ha assistit a tots els actes que s'han celebrat. Davant nostre tenim el símbol de la idealitat de l'excursionisme, de l'abnegació d'una joventut adalerada per la conquesta d'un bell ideal de pàtria, que els empenyia a l'aplegament de la collectivitat. La venerable figura de testa platejada, l'home humil de tracte exquisit, torrat pel sol i pels anys, ple de vida i d'entusiasme juvenívol, avui encomana el seu escalf a la joventut, i fermesa d'ànim a la vellesa, i gairebé no dóna l'abast a rebre enhorabones.

SESSIÓ COMMEMORATIVA

La nit del divendres, dia 26 de novembre del 1926, se celebrà la primera festa del cinquantenari, a la qual assistiren els expressidents vivents, els socis que figuren a les llistes des dels anys 1876 i 1877, convidats especialment, moltes representacions de societats excursionistes de Catalunya, nombrosos socis amb llurs famílies i altres invitats prèviament.

Abans de les deu, hora assenyalada per començar la sessió, la porta de la reconada del carrer del Paradís, que s'escau davant la pedra rodona que marca el punt més alt de l'acròpolis barcelonina, gairebé no donava l'abast a engolir la gent que anava en-

trant. En passar endins del brancal, les plantes escampades amb cura per tot el vestibul il·luminat com en les grans diades, llançaven una flaire de senyoria i de festa alegradora de l'esperit que era com una penyora amorosa dels moments de gaudi que s'atansaven. El vell estatge del nostre CENTRE ben aviat s'omplí de gom a gom. La multitud s'encabia com podia en la sala d'actes, mentre un bellugueig humà envaïa també la galeria gòtica, i el saló d'exposicions; es circulava amb pena per tots els àmbits de la casa, tot cercant un buit que permetés de fruir la festa que es preparava.

Mentrestant, entre els concurrents teníem l'avinentsa d'estrènyer la mà dels senyors Cabot i Rovira (Joaquim), Canibell, Serra i Pagés, Casades i Gramatxes, Flos i Calcat, Massó i Torrents, Rubió i Lluch, Tusquets i altres dels més antics socis de la casa.

L'objectiu fotogràfic, amb l'ajut de magnesi, impressionà un clixé. Als voltants de les columnes del temple romà, restaren uns instants quiets davant de l'aparell, antics socis del CENTRE, acompanyats del President i alguns membres de la Junta Directiva.

La sala d'actes bullia d'animació. Sota el tapís de Sant Jordi, orlat per aquesta festa amb garlandes de llorer, prengueren seient el Sr. Maspons i Anglasell, actual president, a la seva dreta els senyors Rubió i Lluch, Massó i Torrents, Dr. Llagostera, Casades i Gramatxes, Olivella, Tusquets, Benavent, i a l'esquerra, els senyors Marçal Ambrós, Ruiz i Porta, Guarro, Batista i Roca, Folch, Comella, Serra i Pagès, Gasa, Cabot i Guilera.

Prop de la presidència prengueren seient les representacions de les societats excursionistes i els antics socis.

El conjunt era corprenedor.

Tot seguit el senyor President obri la festa, i de seguida el senyor Marçal Ambrós, acollit amb afectuosa ovació, començà a llegir la primera acta de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, en la qual es descriu aquella excursió a Montgat, que posà la fita de la naixença pública de l'excursionisme i del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA. Diu així:

«Eren les set del matí del dia 26 de novembre, del 1876.

«Sonà un xisclet i el tren del litoral va posar-se en marxa.

«En un vagó de segona classe, cinc joves sostenien animada conversa, i, per l'interès amb que enraonaven, bé es podia comprendre l'entusiasme que els produïa la contemplació de les bel·leses

que mostra la natura, i els records que ens han tramès els segles.

«En parar el carril a Badalona, baixaren tots cinc, i, encaminant-se per la carretera, es dirigiren a Montgat.

«Allí, al peu d'aquell turó regat amb la sang de tants màrtirs, es deturaren els expedicionaris, i, dos d'ells, asseient-se a les roques, obriren les capsas de pintar a l'oli, provant d'abocetar la vista del castell, tan renomnat en les cròniques de la guerra del 1808, mentre els altres, guiats per l'esperit d'investigació, pujaven la costa i saltaven els arruïnats murs de l'antiga fortalesa.

«Al cap d'una hora els excursionistes, seguint les indicacions d'un d'ells, emprenien el camí de Masnou.

«Qui els hagués vist, més tard, en passar pel Masnou el carril que havia de retornar-los a Barcelona! Tots cinc, satisfets d'aquella expedició recreativa, com se dalien trametent-se les impressions rebudes!

«I la cosa no era per a menys.

«Des del peu de Montgat, es distingeix un horitzó de delicadíssim color, confonent-se amb les aigües, relluent mirall, on amb tota la seva puresa es retraten les entonacions del firmament, reproduint-s'hi els esfumats tons de la condensada atmosfera.

«La vegetació espontània; els conreats camps; el contrast de colors d'aquelles roques que canvien des del vermell fins al mangre, des de l'ocre clar al terra sombra; i, més que res, les glorioses recordances que envolten el turó, impressionen a tot el qui sent entusiasme per les coses de la terra, i commouen els sentiments del qui admira l'art, i s'embadaleix contemplant les belleses de la natura.

«Heus aquí perquè, impressionats per aquell harmoniós conjunt, els joves expedicionaris sostenien, tot esperant el carril, ben animada conversa.

«Asseguts en el sorral que besa l'ona de la Mediterrània, es parlà de fundar una Associació que, practicant sortides, per l'estil de la que tan agradable s'havia fet aquell jorn, pogués estudiar les riqueses de la nostra terra, baix els diferents aspectes, científic, artístic i literari; que els estudis portats a cap fins aleshores per alguns dels allí reunits obeïssin ja a un pla fixe, inspirant-se en les profitoses i nobles idees del catalanisme. Muntaren al vagó i refermant-se més i més en el seu propòsit i, comptant sols amb el seu ardiment, allí mateix donaren per plantejada la institució i allí mateix el nomenat tresorer cobrà les primeres quotes als novells socis.

SENYOR MARÇAL AMBRÓS I ORTIZ

A·EN·MARÇAL·AMBROS
I·ORTIZ·VNIC·SOBREVIVENT·DELS
CINC·FVNDADORS·DE·L'ASSOCIA
CIÓ·CATALANISTA·D'EX
CVRSIONS·CIENTÍFIQVES.
XXVI·NOVEMBRE·MDCCCLXXVI
EL·CENTRE·EXCURSIONIS
TA·DE·CATALVNIA·EL·NOMENA
SOCI·HONORARI·*·I·EN·MEMÒ
RIA·DEL·CINQVANTENARI·DE·LA
PRIMERA·ENTITAT·ALPINISTA·CA
TALANA·AQVEST·RECORD·DE
DICA·*·MCMXXVI.

EL PRESIDENT,

EL SECRETARI

El President *El Secretari*

«I havem arribat al cas de donar a conèixer els seus noms, i no se'ns acusi d'immodestos, puix creiem precis el fer-ho ja que al cap i a la fi devem consignar un fet.

«Eren en Pau Gibert i Roig, en Marçal Ambrós i Ortiz, en Ricard Padrós i Arquint, en Jaume Faralt i el que en aquest moment molesta vostra atenció (Josep Fiter i Inglès).

«El diumenge següent, els fundadors, aprovaren ja el projecte de reglament, batejant la societat amb el nom d'ASSOCIACIÓ CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTÍFIQUES.

«Des de llavors, ja coneixeu la història dels nostres primers treballs, com vos agraïm nosaltres el concurs que bonament, de tot cor, ens haveu prestat.

«Nostra Associació pot fer molt; està cridada a produir immensos i positius beneficis, perquè, abans que tot, obeeix a una idea fundada, perquè és essencialment pràctica.

«I no deixa d'ésser casual que tingués el seu bressol (perdoneu-me la comparança), que s'organitzés en un vagó del primer ferrocarril inaugurat a Espanya; Que es tractés de la seva fundació en les platges de Llevant d'on n'han eixit tan profitoses expedicions marítimes.

«Aquests punts d'indirecte contacte; l'ésser nostra societat la primera d'excursions fundada a Espanya, bé ens diu prou que els catalans portem sempre les innovacions útils; la davantera del progrés dins de la nacionalitat espanyola.

«Vulga Déu que, temps a venir, ens poguem honrar d'haver contribuït, una vegada més, a sentar el bon nom de Catalunya, a treballar amb profit de la nostra pàtria! Jo així ho espero, considerant la vostra decisió, i els vostres esforços de què en teniu donada bona prova.

«Barcelona, novembre del 1877.»

La paraula clara i la fermesa de dicció del Sr. Ambrós amara els esperits de pregon recolliment, i el silenci que planava damunt la sala, gairebé permetia de sentir els batecs dels cors, plens d'emoció.

A continuació el senyor Ruiz i Porta, darrer expresident del CENTRE, llegí el següent parlament

«Senyors:

«Els qui hem dut el pòndol d'aquest Casal coneixem bé les seves virtuts, i sabem els seus neguits, i les hores de gaudi, i els afanys,

les engúnies, i els èxits, i els entrebancs, les lluites i les victòries, i els batecs i les frisances.

«Els qui hem ocupat el sitial de la presidència en temps de mes-
tralades i tramuntanes, quan fins els esperits sembla que corren
el perill d'ésser abatuts, sabem bé l'esforç que suposa, talment
com el capità el perill del vaixell en veure'l a la deriva.

«És des d'aquest cim d'on es veu millor l'amplària de l'horitzó,
i d'on s'albiren més prest les nuvolades, i d'on es veu més prop
la serp de foc del llamp, i d'on es sotja el perill, i es veuen les pre-
goneses de les fondalades, com veu el metge l'estat del malalt i la
crisi de la malaltia.

«És, però, també, des d'on millor es contempla la bellor dels
paisatges, i l'esplendidesa dels panorames, i dels jardins florits,
i de les valls perfumades.

«Jo goso a dir que el cor em bat per sota la post del pit, en veure
l'arc de Sant Martí que va des de l'any 1876 a la diada d'avui, tra-
jectòria lluminosa de cinquanta anys de vida esponerosa i pro-
gressiva, de tasca i estudi de la nostra història, i de les nostres
contrades, i de les nostres comarques, i dels nostres arxius, i del
patrimoni artístic i arqueològic de la mai prou volguda Catalunya,
l'augusta, la gloriosa, l'eterna, la immortal mare nostral

«Us veig a vós, amb els braus camarades d'antany, Marçal Am-
brós, que com un altre soldat de Maraton arribeu aquí donant
el crit de *victòria!* A tots, nobles companys, espilis de fidelitat i de
constància, que formeu en lloc d'honor des de cinquanta anys ençà,
jo us dic *salut!* i, més que donar-vos una cordialíssima encaixada
de germà, us beso les mans amb tots els meus respectes.

«I ara us toca a vós, nobilíssim doctor Rubió i Lluch; a vós que
teniu l'alta honor d'ésser el nostre primer president; a vós, que en
l'apostolat de la càtedra, per espai de quaranta anys, haveu pastat
i emmotllat el cor del nostre jovent fent-li estimar i admirar la
ciència de Catalunya. En reverenciar-vos en aquests moments so-
lemnials, permeteu-me que us adreci, des del fons de la mèva
ànima, el mot florentí: *Tú Duca, tú Signore, tú Maestro!*

«Jaume Massó i Torrents, l'amic de tota la vida, per tal que ha-
veu rumbejat, també, la toga presidencial d'aquesta casa, i heu
oficiat, tostemps, en l'altar major de la cultura de Catalunya, i sou
avui el primer magistrat que ocupa el lloc preeminent del més
docte centre del saber de la nostra terra, salut!

«Vós, o volgut doctor Llagostera, que un jorn, en ocupar el
seient primer del patriciat d'aquest CENTRE el vareu honorar

amb els vostres prestigis donant-li to i caient de senyoria, salut, també!

«I per quant a vós, amic i company Maspons, heveu tingut l'alta honor i l'ocasió d'organitzar aquestes festes cinquantenàries, que faran que el nostre nom perduri en els anals de l'Excursionisme de Catalunya, us felicito!

«Ara, si no tingués la temença d'envair funcions que només pertoqueu a la presidència, gosaria a saludar, des d'ací estant, als braus veterans que des del 1876 i 1877 formen en les rengleres dels nostres socis, i amb el resquim, la mica d'engruna que m'abrogo—perdó, companys—us abraçaria a tots entre els meus braços, el mateix que a vosaltres, digníssims representants i capdavaners dels Centres d'Excursionisme de tots els indrets de Catalunya.

«Gosaria, altrament, esmentar els noms il·lustres dels presidents morts: Fiter i Inglès, l'Ubach i Vinyeta, Maspons i Labrós, Pedrals i Moliné, Lluís Marià Vidal, Picó i Campamar i el gran apòstol Cèssar A Torras. Tots ells, avui, des de llurs sepulcres, com deuen tenir fets els ulls en nosaltres, i com deuen associar-se a la gran diada!

«Més, de tot això us en parlarà a bastament el nostre president amb la seva paraula càlida i la seva suficiència, com també vesarà damunt de les vostres faldes, o gentilíssimes dames, els poms de flors i els mots de galania que tan us mereixeu.

«Vagi aquest esplai com a pòrtic de la poesia del nostre immortal Mossèn Verdaguer, *L'Eura*, la lectura de la qual m'ha estat confiada. És el càntic aurífic que el geni adreçà als excursionistes.»

En acabar el parlament, fou llegida pel mateix senyor Ruiz i Porta, la poesia *L'Eura-Als Excursionistes*, de Mossèn Jacinto Verdaguer.

El Sr. Rubió i Lluch, després d'excusar modestament i senzi·llament la seva improvisació, perquè l'estat de la seva vista no li permetia de llegir un treball escrit, féu esment del romiatge de la seva catalanitat dintre l'excursionisme, durant el temps que ell fou president del CENTRE. Recordà com abans, seguint al seu amic Fiter i Inglès, formà part de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, on pogué conrear la llengua catalana, reclosa llavors dintre els limitats espais de la poesia amb els Jocs Florals. L'home científic, només dintre l'Associació, tenia mitjans d'esplaiar en català les seves manifestacions culturals. Només així,—deia—

conreada en les altes esferes de l'esperit més que amb la Poesia, pot ésser robusta una llengua, i, perquè ho sigui, convé que es pugui presentar esponerosa en totes les seves manifestacions.

Féu esment de la tasca profitosa de les dues entitats excursionistes que, en fusionar-se, ja havien publicat més de trenta volums en català sobre les ciències que tenen contacte amb l'excursionisme. D'aquell temps de la fusió, o sigui del naixement del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, resten ja poquíssims socis, entre ells els senyors Marçal Ambros, Lluís Tintorer i altres de presents.

Ple d'emoció el Sr. Rubió recordà que l'any 1880 donà a conèixer a l'excursionista precisament el primer estudi sobre l'Expedició dels Catalans a Orient; obra que es il·lusió de la seva vida i que si no enllestida del tot, deixarà almenys recollida en aplec de gran quantitat de materials. Certament, digué, el tema es inesgotable, reconeixent que altres autors estrangers hauran pogut tractar-lo amb més intelligència, però mai podran descobrir els múltiples horitzons que aquella gesta ofereix, puix els falta l'amor a l'ideal que inspira les seves recerques.

Féu una lloança de la llengua catalana i retregué la dita del gran Milà i Fontanals; quan molt abans de la fundació de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques havia expressat els seus dptes de que el català pogués sortir de la poesia, i arribés a ésser vehicle científic, i que els Cants de Lamartine, traduïts al català, farien un pobre efecte. Però, anys a venir, ell mateix s'havia de desmentir, escrivint la seva primera prosa científica catalana, que avui encara es model impecable, per a l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, prologant l'Album Pintoresc Monumental de Catalunya.

Acabà amb paraules d'excusa per l'allunyament en què avui ha de viure, en el qual, però, mai no deixa d'esgotar la lectura del nostre BUTLLETÍ abans d'arxivar-lo.

El mestre en Gai Saber senyor Manuel Folch i Torres llegí magistralment la seva poesia premiada en el Jocs Florals *L'Agre de la Terra*.

Finalment el senyor Maspons i Anglasell féu l'història de la casa pairal de l'excursionisme català, i posà de relleu algunes dades i esdeveniments memorables, amb les següents paraules:

«M'és inexcusable, per ésser avui President del CENTRE, cloure

aquesta sessió commemorativa, i, en bona fe us tinc de dir, que mai, en començar un parlament, m'havia dominat una tan gran perplexitat com ara, per sentir el gran desnivell que hi ha entre el representant i la representació en nom de la qual correspon que parli.

«Perquè, si bé és cert que un ideal, quan és de l'excel·lència del que té per seu el CENTRE, té assegurada la immortalitat, no ho és pas menys, que l'entitat que neix per encarnar-lo no passa d'ésser un vas trencadís i fràgil sotmès a totes les tempestes d'un cos moridor; i per això la data d'un cinquantenari representa una continuïtat tan gran, tan pacient, tan de tasca minuciosa, d'esforç de cada dia, i de sacrifici, que supera en molt tots els mèrits que poguem assolir, els que ens escaiem a celebrar-la.

«I, en aquest cas, senyors, la desproporció és major, perquè nosaltres vivim uns moments en què la fam d'arribar a una plenitud de vida, ens aplanava els camins i encoratja les iniciatives, i els que cinquanta anys enrera obriren el solc que ha esdevingut després ampla carretera, s'havien de moure en un ambient enrarit, en què la distracció corsecava els entusiasmes, i l'encoratjament consistia, per al comú de les gents, en el menyspreu de la caricatura.

«Fins que amb l'exemplaritat de llur obra aconseguiren de rompre l'encrostada del glaç, l'isolament en què s'hagueren de moure, els havia d'ésser més colpidor, perquè, pelegrins d'una terra espiritualment gairebé deserta, veien enrunar-se per l'acció del temps i anar-se perdent un tresor que, a més de la seva immensa grandesa, tenia la qualitat d'ésser nostre.

«Era un tresor d'enrunades parets, de pergamins que es florien, de llegendes que anaven morint i de memòries gairebé esvaïdes, però d'una tan efectiva realitat, que a l'escalf de l'amor amb què s'esforçaven en desenterrar-lo aquells primers excursionistes, revisqué de nou amb vida que encara ens té meravellats als que hem estat hereus més que dels seus afanyos de les seves glòries.

«Perquè així com els primers excursionistes anaven trepitjant valls i muntanyes, començaren a aparèixer i a poblar l'àmbit de la nostra terra, castells i monestirs, arxius, masies glorioses, dressanes i palaus, ermites i sepultures resplendents de llum i a poblar-se de reis i de pastors, d'almiralls, fades, pagesos de remensa i mercaders endrapats amb meravelles d'orient, i encara de follets i monjos, capitans esforçats, juristes que ostentaven un predicament en el món, i fins d'aquells que eren motejats de bandolers per no deixar-se robar el patrimoni; i tot seguit va trobar-

se en assedegada corrua entre ells, un exèrcit d'historiadors i de folkloristes, de numismàtics, de sigilògrafs, de pacients recercadors de biblioteques i de cançons, vora la vinya que es verema i la cabana del petit rabadà, d'exploradors d'avencs, d'enamorats dels goigs i de velles estampes, d'arquitectes que desenterraven fonaments; homes de dret que buscaven les arrels del pairalisme; i es que, senyors, havien descobert un nou món, i en tenir-lo davant els ulls s'adonaren, ells i el poble sencer al qual cridaven, que aquest nou món era una pàtria.

«Per això, va llampeguejar tot seguit pel cel, el mot de llibertat; no per anar contra res, ni per destruir res, sinó per refer-ho tot, per construir i fecundar amb un nou amor una més magnífica vida, i amb aquest clam a l'esperit ens han trobat els dies presents perquè ens sosté una fe infrangible; una fe que comença essent en nosaltres mateixos, no perquè tinguem la ridícula vanitat de creure'ns infal·libles, sinó perquè estem convençuts de que servant fidelitat a ideals que no poden caure, tampoc caurem nosaltres. Que el nostre providencialisme no és el dels que tot ho confien, fins el que haurien d'omplir amb el seu esforç, a la protecció divina, sinó dels que sabem que no ens pot faltar mentre nosaltres ens sapiguem aferrar al nostre deure.

«S'ha dit que els Jocs Florals havien ressuscitat la morta viva, i ha estat dit amb raó: a la morta vivent, però, a la desvalguda, la d'alta nissaga que, entre germanes princeses, era pobreta marinera, i l'excursionisme li ha donat una llar i un patrimoni; i aquesta ha estat la seva obra.

«Som, els excursionistes, els que més ens hem endinzat pels veis d'aquella pedrera de la qual som tallats, i escoltat el mestratge, del que fou a casa nostra, el Bisbe per antonomàsia, de la pedrera, no ens hem acontentat amb la visió, sinó que n'hem fet una ciutat. No és gra de sorra el que els nostres precursors hi duïen, sinó carreus d'una valor inestimable perquè eren brunyits pel pas de les centúries i cisellats per la mà de generacions heroïques en el treball; i és per això precisament que la seva grandesa ens aixeca a una excel·lència, que per nosaltres mateixos no aconseguiríem, perquè es l'excel·lència d'un esperit que no pot morir.

«Per aquest motiu, agraïnt de tot cor l'assistència dels que han vingut a acompanyar-nos aquesta nit, els amics, les delegacions, les representacions, permeteu-me rompi el costum que la cortesia i el reconeixement imposen, no donant-vos les gràcies: més que en cap altre moment, en aquesta nit commemorativa, les gràcies han

d'ésser totalment, multiplicadament, per als qui ens precediren i, sobretot, per als qui conqueriren el nom gloriós de fundadors.

«A ells, senyors, devem l'homenatge, sense escloure'n un, sense oblidar ni els que ens apareixen com innominats. Amb tot el cor, doncs, gràcies, a aquells estudiants de Llotja, selecció d'una selecció, que tingueren la iniciativa d'esmerçar les seves hores de lleure en excursions, cercant en l'oblidat terrer la font de llurs inspiracions, i dels quals ens en despertava suara el record, el senyor Antoni Massó, sortosament entre nosaltres: gràcies als que, formant la Societat X, s'imposaren, alhora, una disciplina i un anònim per a fer-les més intensament fructíferes: gràcies als qui, guiats pel senyor Eudald Canivell, també per sort, entre nosaltres ara, les ornaven amb l'exemplaritat de l'estudi: gràcies, de més a més, als qui tingueren la iniciativa d'articular el moviment fundant la primera associació; per haver estat els que plantant el bastó en terra, el convertiren en l'arbre esponerós que avui ens arredossa, els dediquem una làpida que perpetui llurs noms.

«I a vós, senyor Marçal Ambrós, únic dels fundadors al qual podem retre personalment el nostre homenatge, que mai més heu deixat de pertànyer a l'entitat esdevinguda sota pairal de l'excursionisme, us volem mostrar la gratitud nomenant-vos soci honorari; més creient que ni aquesta distinció n'era prou testimoni, vos donem una ensenya d'or. Ja sabem que l'ensenya és el senyal extern de la personalitat; per això us la lliurem; en remetrevos-la, vos atorguem tot el que som, perquè tot ho devem a l'exemplaritat que tinguéreu: no hem sabut com testimoniar-vos-la de manera millor; preneu-ne la bona voluntat i que Déu llargament us premiï el bé que heu fet.»

Acte seguit, el senyor President lliurà al senyor Marçal Ambrós una insígnia d'or del CENTRE i un pergami en el qual consta el nomenament de soci honorari. Les darreres paraules d'ofrena foren acollides amb unànimes aplaudiments, els quals s'apaivagaren quan el Sr. Ambrós, visiblement emocionat clogué l'acte donant gràcies a Jesucrist perquè li havia servat la vida i permès presenciar aquesta bella festa.

Aixecada la sessió, presidència, convidats, representacions de les diverses entitats culturals, excursionistes i esportives que estigueren representades, i el nombrós públic que assistí a la vetllada, s'adreçaren a la galeria gòtica del CENTRE on fou descoberta una placa de marbre en la qual el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

ha fet esculpir els noms del cinc fundadors de la primera entitat excursionista, senyors Josep Fiter i Inglés, Pau Gibert, Ricard Padrós, Jaume Faralt i Marçal Ambrós, en perpètua recordança.

Entre fèrvids aplaudiments, corals felicitacions i anhels per a la celebració del centenari, el Sr. Maspons corregué la cortina que tapava el marbre, mentre els comentaris d'elogi anaven de boca en boca i hom esdevenia corprès per la brillantor de la festa celebrada, i ensems s'apuntava pel dinar de germanor del pròxim diumenge.

La multitud s'anà aclarint de mica en mica, mentre part de fora començava una pluja menuda que aviat trasbalsà els carrers de la ciutat. Alguns representants forans, obligats pel fatal horari dels trens que els havien de retornar a casa, i per la pluja que queia sense compassió, romangueren a l'estatge fins a la matinada.

DINAR DE GERMANOR

El diumenge, 28 de novembre, a dos quarts de dues de la tarda, tal com estava anunciat, se celebrà el dinar de germanor en el saló Royal de l'Hotel Orient, organitzat pel CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA; un altre dels actes commemoratius del Cinquantenari. Tres llargues taules perpendiculars a una altra, destinada a la presidència, guarnides de flors, convidaven als socis i llurs famílies, entre les quals s'esqueien bon nombre de dames i damiselles, a fruit d'una bella estona passada en amigable companyonia.

Tothom anà prenent seient en els llocs prèviament assenyalats, mentre els periodistes prepararen l'aparell que havia de perpetuar l'acte gràficament. Uns consells apremiants de l'operador, quietud, obert, una flamarada..... i els clixés restaren impressionats.

En començar el dinar, sonaren les primeres notes, en selecte concert, d'un enfilall de trossos de música catalana, que molt sovint arrancà els aplaudiments dels concurrents.

Al final, per tal d'apaivagar els silencis que de tant en tant se succeïen, com esperant quelcom de costum en els àpats col·lectius, s'aixecà el Sr. Maspons i Anglasell, que, juntament amb el senyor Marçal Ambrós, presidia la festa, i trencant la consigna prèvia de la supressió de discursos, digué uns mots oposant la comoditat d'aquest dinar i les dificultats dels fets a cuïta corrents, en mig de la xafogor o del fred, entre muntanyes solitàries, a mercè de les improvisacions del cuiner, de la manca de temps i de taula, i, de vegades, lluitant amb l'escassetesa de la minestra. Amb una curta

Cl. J. H. Bagarra

PRESIDÈNCIA DE LA SESSIÓ COMMEMORATIVA DEL CINQUANTENARI

LA JUNTA DIRECTIVA I ALGUNS DELS ANTICS SOCIS EN EL PATI DE LES COLUMNES

Cl. Merletti

DINAR DE GERMANOR

Ol. J. M. Vilaseca

LES SECCIONS D'ARQUEOLOGIA I FOLKLORE EN EL CLAUSTRE ROMÀNIC
DEL MONESTIR DE MONTSERRAT

ALGUNS DELS CONCURRENTS A L'EXCURSIÓ A MONTSERRAT. ERMITA DE SANT JOAN

CH. J. M. Vilaseca

ALTRE GRUP D'EXCURSIONISTES A L'ESTACIÓ SUPERIOR DEL FUNICULAR DE SANT JOAN

i encertada allusió als parlaments no pronunciats, es donà per acabada la festa, quan tot just eren tocades les quatre de la tarda. Abans, però, el senyor Joan Danés, organitzà tres tongades dels clàssics «bans» a tres per tres cada tongada, que foren secundats per tots els assistents.

El Sr. Marçal Ambrós llegí un telegrama que acabava de rebre del Sr. Alfred Pereña, el qual, de Lleyda estant, s'adheria amb sentides frases a l'homenatge al simpàtic degà dels excursionistes.

Amb la satisfacció pròpia d'haver passat una bella estona, tot-hom anà desfilant, tot recordant gestes d'excursionistes de totes les èpoques i excursions que, com més accidentades han estat, més resten gravades a la memòria.

UN RECORD ALS DIFUNTS

El dilluns, dia 29, a les deu del matí, al Monestir de Santa Clara, se celebraren els funerals pel bé de les ànimes dels fundadors i socis morts del CENTRE. Dintre l'església s'aplegaren nombrosos socis i llurs famílies.

L'ofici fou cantat a dos chors, per la clerecia i per la comunitat de monges benedictines, amb la més acurada fidelitat litúrgica.

A la sortida, uns moments d'efusiva cordialitat, plena de records per als socis i companys morts, i per a llur obra, animaren la vella placeta de l'església.

F. DE P. BLASI.

EXCURSIÓ A MONTSERRAT

Qualsevol lloc de Catalunya, per la seva significació artística, científica, patriòtica o religiosa, hauria tingut gràcies i mèrits a bastament perquè hi fos celebrada l'excursió commemorativa de la fundació de l'excursionisme col·lectiu català. I si va ésser triat Montserrat, fou perquè, palesament, a cartes vistes, resumeix totes les valors que són objecte i centre de les activitats de l'excursionisme, del practicat tothora, des de llur fundació, pel CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA i societats predecessores.

I, no obstant, hem de confessar-ho per tal que no ens acusin de parcials, Montserrat té un gros defecte: és una muntanya muda, no té veu pròpia, si es pot dir que la veu de les muntanyes és la veu de l'aigua que hi neix, ja sigui a dolls furients, com les fonts del Llobregat, o ja calladeta i mansoia, com a Ull de Ter, però

per a revolcar-se joganera, al seguit, en vistoses cascades i en remoreig etern, tant per alegria d'aquelles solituds, com per homeatge i lloança a l'Autor de la meravella.

Montserrat, en canvi, és com una colossal lira que vibra viva i palpitant a poc que la percudeixen els elements, tals, l'aire erosiu arrodonidor de les seves crestes, l'aigua creadora de llurs afraus... i el tro que desafina els seus ecos harmònics i que apar representar per breus moments les veus de les fúries de l'avèrn, protestant furioses de la significació religiosa de la muntanya, el pont pel qual Catalunya es comunica amb el cel.

No debades allà té el soli l'Advocada de Catalunya; no debades per allà davallen abundoses gràcies celestials, i no debades, si la muntanya no té veu, la veu de l'home hi canta quasi constantment, quan no amb so rabejant de cascada, com la dels monjos, amb veu argentina de rajolí de font, com la dels escolanets. Per això han estat donats a la muntanya tota mena de noms bíblics, com el de Mont-Sió, per haver-hi el santuari, que és, deia el P. Camós, *un archivo de portento y una officina de milagros*; com el de Mont-Thabor, per ésser tan distinta i diferent de totes les muntanyes que la rodejen, tal com el diví Mestre transfigurat en mig dels deïxebles escollits; i com el de Sinaí, per forjar-s'hi constantment des de fa nou segles, la llei de la vida espiritual catalana.

Però d'un temps ençà, des de que hi torna a haver una esplèndida impremta, en el Monestir de Montserrat s'està forjant la taula d'una llei també redemptora del poble, la cultura. És la il·lustració que d'allà davalla per mitjà de l'Analecta Montserratensia, de la Biblioteca Monàstica, de la Catalònia Monàstica, d'Els Místics de Montserrat, del Butlletí del Santuari, i de les altres obres que s'hi editen, i, en particular, la traducció catalana de la Bíblia, el primer volum de la qual, El Gènesi, apeganta la figura del seu autor i fa més famosa l'actual comunitat montserratina, ja prou visible singularment, amb motiu d'haver fet explorar les coves de la muntanya, per si s'hi trobaven restes prehistòriques; formosa idea que ha augmentat la valor de la muntanya, bo i fent-la més albiradora i venerable i bo i documentant-la amb preuats objectes. Tan de bo que s'hi poguessin trobar igualment objectes d'èpoques històriques, de la dominació romana, per exemple (1).

(1) D'un temps ençà tenim ja indicis certs de la dominació romana en aquesta muntanya; són uns quants fragments de *sigillata* (ceràmica) i un parell de monedes del temps de Gracià, trobats a la Bateria de l'Hospitalet (damunt la carretera de Santa Cecília); segurament es tracta d'un *Castrum Romanum*; dintre poc ho esclairem. (Nota que ens ha estat tramesa per la Comunitat Montserratina).

Sortosament avui aquesta llacuna queda amb escriu compen-sada per les troballes prehistòriques realitzades, com la de l'esquelet d'un habitant montserratí en data no menor de 2.500 anys abans de Jesucrist, la qual cosa demostra que a Montserrat han viscut totes les generacions que han poblat la nostra terra. A Montserrat s'assenyalà amb pedra blanca el dia d'aquesta troballa; i d'allavors ençà la venerable comunitat ha rebut milers de felicitacions pel seu desinteressat esforç en pro de la cultura de la Pàtria. Siguin-li també de felicitació sincera i cordialíssima aquestes ratlles, a posta escrites per aquest objecte i a guisa de pròleg de la ressenya de l'excursió que a Montserrat celebrà el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

La ressenya comença, per tribut de respecte, imitant el començament de la ressenya de l'excursió, que fou el bressol de l'«Asso-ciació Catalanista d'Excursions Científiques», fundadora de l'excursionisme català col·lectiu.

Eren les vuit del matí del dia 12 de desembre del 1926.

Sonà una botzina i el tren dels Ferrocarrils Catalans va posar-se en marxa.

Tots els vagon de segona classe, per haver trobat envaïdes les terceres, eren ocupats per una gran gentada excursionista, com si la casualitat volgués rememorar que en un vagó de segona classe anaren els cinc joves que iniciaren, feia 50 anys, l'excursionisme català, i com si la pròpia casualitat volgués recordar el temps que els excursionistes podien, per concessió especial de les Companyies, ocupar la classe immediata superior a l'assenyalada en el bitllet.

Amb aqueixos records s'avivaren els mil i mil de la vida excursionista catalana, subjectiva i objectiva, que els excursionistes anaven esgranant en agradoses converses, sense donar-se compte —i no és pas un retret— que anaven pel món com si no fossin excursionistes. Abrivats pel record de la gesta que celebraven, ben poca cosa aquell dia els importava l'estació subterrània de la plaça d'Espanya, enllaçada amb el Metropolità Transversal, obres ambdues que donen a Barcelona un bell caire de modernitat; ni res els deia la plana ubèrrima del Llobregat, ni el riu d'aquest nom, riu industrial per excel·lència, tan industrial que, ja en nàixer, l'empresa la potent canonada que llevà la vida al formós salt de la Farga Vella; ni tan sols s'adonaren que a Sant Boi es canvià la tracció elèctrica per la de vapor.

Tot això vol dir que aquell dia no es recordaren de ponderar la vetusta església de Cornellà ni la novíssima de la Colònia Güell, obra de l'insigne Gaudí, ni menys havien saludat a Sant Ramon, la llança del Llobregat, com Moncada és la del Besós. I fins, potser, haurien fregat pels nassos, sense veure'l, el pont del Diable, de Martorell, si una lamentable traducció de Sant Vicents dels Horts no els hagués situat a l'hora present.

Llavors, sí; com la pròpia albada que foragità al llegendari diable constructor, en una nit, de l'esmentat pont, de Martorell enllà, l'excursionisme present féu oblidar l'excursionisme passat, i tot era eixugar els vidres de les finestretes que la calefacció del tren entelava, fins solament per veure la direcció, vers Igualada, que una meitat del tren, en mig-partir-se, seguia. Llavors es fixaren en el campanar d'Esparraguera, que no té escala i s'hi puja per rampa, i ponderaren la importància industrial de la Colònia Sedó, i admiraren l'engorjat del riu que en el Cairat és d'una magnificència extraordinària, i recordaren les fonts sulfuroses de La Puda, remei de greus malalties; però tot això esguardant ulls fits, corpresos, els vessants orientals de la muntanya santa, el bell, airós i incomparable Montserrat.

Montserrat, Montserrat, ell és per la seva situació topogràfica i per inconfundible, el pol magnètic, el Nord dels excursionistes catalans. No n'hi ha cap que en assolir un cim de les nostres muntanyes, no cerqui afanyós, per la seva pròpia orientació, el Montserrat, la muntanya dels gegants encantats, dels frares petrificats, de les agulles de catedral gòtica, dels tubs d'un immens orgue, que tot això s'ha dit d'aquells turons típics, dents de serra que donaren a la muntanya un ben escaient nom. Però aquell dia els excursionistes no veien, com altres dies, Montserrat al lluny, sinó que el tenien davant mateix i bo i semblant que els esperava per agrair-los les salutacions que ells li envien de tot indret de la terra catalana. No mancava més que arribar a Monistrol, canviar el tren pel cremallera, travessar el riu, i ja eren a la muntanya, ja petjaven la seva falda, ja contemplaven els penya-segats que apar s'aguantin per un fil, i esperin el pas del vianant per desprendre's i aixafar-lo. I, no obstant, no es desprenen, ni mai s'ha sentit a dir que els despresos hagin aixafat ningú, gràcia que cal atribuir a la Sobirana de la muntanya, la dolça Moreneta que els excursionistes corregueren a saludar tan bon punt arribaren al santuari.

I, tot seguit, el P. Dom Gerard Lladós celebrà la missa que es podia anomenar del doble cinquantenari: del cinquantenari que

s'acabava, per memòria i repòs dels excursionistes passats, i del cinquantenari que s'obria per alè i confiança dels excursionistes futurs. Ah! si hagués estat possible als excursionistes veure en els ulls de Madona, com mirall que són d'eternitat, la història de l'excursionisme que vindrà! Però s'hagueren de limitar a dirigir-li llurs precs, animats per les ja melliflues, ja robustes notes de l'orgue, que talment semblaven psalmodiar més els desigs dels excursionistes que no les oracions de la missa; i llurs precs foren per a què Madona de Montserrat vulgui apartar tota nosa estranya i palliar o esvair les passions pròpies, çò és, tot el que pugui deturar el progrés i la vida del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Al final de la missa, des de la trona, es resà també per a Catalunya; es resà la visita espiritual de Nostra Dona de Montserrat, composta pel bisbe Torras i Bages, soci, en la seva juvenesa, de l'Associació excursionista constituïda a Vilafranca; és aquella visita en la qual es prega per la fe de la terra catalana, per l'honestetat dels seus costums, per la germanor dels seus fills, per la seva conservació eterna i perquè la Verge la lliuri de l'esperit de maledicció i blasfèmia, i la defensi dels seus enemics espirituals i temporals, i així pugui viure una pau cristiana i perpètua.

I llavors els patges de Maria, els escolanets de Montserrat, s'encarregaren de trametre i reforçar totes les nostres peticions, i entonaren, impecablement, per més penyora d'eficàcia, la Salve Regina, inspirada composició, a dues veus, amb acompanyament d'orgue, de l'organista de Vilafranca, Mossèn Josep Maideu, pvre.

Finalment, hom pujà al cambril per adorar de prop i per besar la mà de la Mare de Déu, i rebre la seva benedicció...

I la tasca religiosa fou finida. Llavors molts dels excursionistes com el qui sotscriu, s'adonaren per primera volta, després de cent vegades d'haver pujat al Santuari montserratí, que la fervor religiosa havia amagat la poca unitat artística d'aquell grandios temple. Així són les il·lusions de l'amor: amaguen les imperfeccions de la persona estimada. El que hi ha és que les, diguem-ne, imperfeccions d'aquell temple, tenen una explicació: són conseqüència del saqueig, incendi i abandonament que sofí, junt amb el monestir, a primers del segle passat. I els restauradors, agobiats bon tros per la penúria pecuniària i influenciats una mica per una època de decadència, van bastir una obra quelcom reeixida en algú detall, però desarticulada en conjunt.

El temple, que té tres portals d'entrada a la façana, amida 68 metres de llargada, 15 d'amplada i 33 d'elevació, i és d'una sola

nau. Rep la llum pel rosetó de la façana i pels finestrals de les dotze capelles, sis per banda, practicades en els murs laterals. Aquests són construïts amb pedra de la muntanya i tenen uns dos metres de gruix. L'absis poligonat és de construcció ogival.

De construcció moderna és la desproporcionada façana de l'església en la qual resurten algunes estàtues dels apòstols. En els timpans dels portals laterals estant representats el naixement i anunciació de Maria, i en el central, el bisbe Urquinaona, demanant a la Santa Seu, el patronatge principal de Catalunya, per a la Mare de Déu de Montserrat, gràcia concedida per Lleó XIII, el 14 de juliol del 1881, sense dubte per haver estat la Moreneta per molts anys filial de la Patrona antiga, Santa Maria de Ripoll.

Una reixa de ferro, entrant al temple, a l'altura de les dues primeres capelles, tanca un quadrilàter que fa de vestibul de l'església, en el qual hi ha les dues grans piques de marbre per a aigua benèita. A la base de cada un dels dos pilars, que segueixen al de la reixa, hi ha les estàtues dels profetes Daniel i Isaïes, a l'un costat, i Jeremies i Ezequiel, a l'altre. En el pilar següent, una per banda, es troben, sota bells tornaveus d'estil gòtic i sostingudes per un agrupament de columnes, les trones, que són de marbre, i estan exornades amb relleus de bronze.

Alguns altars de les capelles es recomanen per llur bon gust. El presbiteri té el paviment de mosaic; hi figuren tres escuts. La taula de l'altar major està sostinguda per cinc columnetes; el sagrari és de marbre, i cobreix el tabernacle, de fusta, una cúpula tota policromada. Entre l'altar i el retaule queda un bon espai aprofitat per a chor de l'Escolania. El retaule no és més que un arc de triomf sostingut per una sèrie de columnes fasciculades, el qual emmarca el tron de Madona de Montserrat, situat en mig de l'absis, i a una meitat de l'altura. L'absis es presenta tot ell adornat amb quadros pintats, degudament motllurats i daurats, i situats entre les ogives, les quals també estan ornades amb columnes i estàtues.

Tots els finestrals de l'església tenen vidrieres pintades, que representen passos de la vida de la Verge. El chor, situat damunt l'entrada, a mig aire del temple, té dos ordres de seients, els braços dels quals són treballades figures d'animals de tota mena. Des del chor corren les galeries, sostingudes per les capelles de la planta, fins a les tribunes del presbiteri, una de les quals, anomenada tribuna dels reis, era utilitzada per aquests i llurs magnats en visitar el Santuari. Sota mateix d'aquestes tribunes del presbi-

teri s'obren les portes que condueixen a les sagristies; la de la comunitat està situada a la planta baixa de l'absis adossat al del presbiteri i edificat per a cambril de la Moreneta, (dit sigui de passada, exteriorment aquest absis té un estil i una bellesa que enamoren, de tal manera, que segurament és l'obra més reeixida de Montserrat); la sagristia general i el lavabo que segueix, situats a l'esquerra del temple, donen pas a la Biblioteca i al Cambril de la Mare de Déu. Aquella la constitueixen els innombrables exvots i regals de tota mena, (joies, vestits i objectes per al culte) que els fidels han ofrenat a la nostra Mare. Al cambril s'hi puja per dues escales de pedra amb baranes de ferro i bronze. Uns grans mariscs, a l'entrada del cambril, serveixen de pica d'aigua beneïta.

El cambril és espaiós i l'adornen, tot emmarcant-lo, grans columnes de jaspi. En el seu paviment, de mosaic, figura l'escut de Montserrat. L'illuminen grans finestrals amb vidrieres pintades, on són representats àngels músics i la coronació de la Verge. Té dues capelles per a celebració de misses, dedicades a la Moreneta i a la Sagrada Família. A la volta, en Joan Llimona pintà als costats dels chors d'àngels que davallen del cel precedits per un que porta un ram d'olivera, els vessants del torrent de Santa Maria, en l'indret de Sant Miquel i del monestir, amb llargues processons de sants, monjos i monges que han estat visitants del Santuari, a l'un costat, i, per l'altre, persones de llinatge i una immensa corrua de gent que segueix als pastorets que trobaren la Santa Imatge a la Cova. Una petita escaleta porta al tron de marbre sota templet que ocupa Nostra Dona de Montserrat: és l'escaleta que la gent utilitza per anar a adorar-la.

La Santa Imatge ordinàriament va vestida de roba. És de fusta, de color bruna, està asseguda, i la seva vestimenta pròpia està marcada amb ben acusats plecs. La cadira és de braços sense respall i descansa damunt petita peanya. La Verge té assegut a la falda l'infant Jesús: l'ampara amb la mà esquerra, mentre amb la dreta li presenta el globus terraquí. Jesús té la mà dreta alçada en actitud de beneir, i amb l'esquerra sosté una pinya. Ambdues imatges porten corona, i la de la Mare de Déu sosté el vel, que li cau damunt les espatlles, i realça així la bellor del rostre, l'expressió del qual mou a reverència.

Veus ací descrita a grans trets, tal com permeté la ràpida visita, la catedral que els homes han dedicat a la Moreneta; una catedral que ni a gra de sorra arriba en comparança amb la que li ha dedicat la naturalesa...

Els comentaris que ara fariem respecte a aquest particular, ja en el dia de l'excursió foren tallats pels companys que cridaven a reunió en el pati de l'actual claustre, (obra acabada el 1792), on a més del nombrós estol de socis del nostre CENTRE, havien acudit per acompanyar-nos en la nostra festa, atenció ben fortament agraïda, belles representacions dels Centres Excursionistes del Vallès, de Tarrassa, de Sabadell, del Pla de Bages (Manresa) i Tortosa, i el Club Muntanyenc i el Centre Excursionista Barcelonès, de Barcelona. I tots plegats, amb el president del nostre CENTRE al davant, pujàrem a visitar els museus establerts dins la clausura del cenobi, inassequibles per tant a les senyores excursionistes que ens honraren amb llur presència i que tingueren de romandre en l'església o passejar-se contemplant els edificis per a celles on es continua la tradicional hospitalitat dels benets.

A la porta de la clausura foren rebuts amb l'amabilitat que els caracteritza pels PP. Dom Conrad Aixelà i Dom Beda M. Espona, i, poc després, en nom del Rdm. P. Abad, malalt i forçosament retingut en les seves habitacions, anà a sa'udar-los el Pare Prior Dom Gregori M. Sunyol. El nostre president agrai tan delicada atenció, li remercià les facilitats donades per visitar el cenobi i en la persona d'ell, el Prior, felicità la Comunitat Montserratina per l'amor entusiàstic que posa en les coses pairals nostres.

Es començà la visita pel museu lapidari, nomenat així, no perquè es tracti de làpides, sinó de les venerables restes de pedra pertanyents al cenobi i església antics. Amb bella disposició estan exposats els objectes següents:

L'estàtua i sepulcre de marbre de Joan d'Aragó, comte de Ribagorça, fill de Don Alfons, amb l'estol de belles esculturetes que hom creu decoraven la sepultura. Any 1500.

Estàtua jacent i sepulcre de marbre del gran almirall Bernat de Vilamarí. Any 1512.

Urna funerària decorada amb un guerrer i un escut de lozanges. Desconegut.

Fragment de la sepultura de l'Abad Tocco. Segle xvi.

Un timpà d'alabastre que representa l'Adoració dels Reis. Renaixement.

Una petita collecció d'imatges romàniques i gòtiques, més o menys trencades.

Capitell romànic de la portalada de l'església antiga.

Collecció de capitells gòtics, entre ells el que reproduïx l'escut del Sant Pare Juli II, abat comandatari que havia estat de Montserrat.

El timpà i les estàtues dels apòstols que decoraren un temps la façana de l'actual església.

Un portal del claustre gòtic.

I, a més, una sèrie de basaments de columna del claustre gòtic, i claus de volta, trossos d'escultures i restes de creus d'un Viacrucis.

El mèrit principal de tots aquests objectes és el de donar idea, com mostres tangibles, del que havia estat el monestir de Montserrat en temps de la seva puixança, quan era afavorit amb ofrenes de pontífexs, reis i senyors, i en el temple cremaven les 73 llanties, que veié el P. Camós, i posseïa valuosos ornaments recamats d'or i seda, i guardava creus i reliquiaries d'or, de plata i de cristall...

En substitució de tan belles i riques coses, el monestir ha adquirit avui objectes de més vàlua encara, i, amb ells, la seguretat de la vida prehistòrica montserratina. El museu que ha format amb aquells objectes, eternitzarà el nom del P. Abad i de la Comunitat que han fet reals les sospites que es tenien que Montserrat fos habitat en tot temps. Calia fer exploracions i excavacions difícils i costoses, per cert encomanades a la secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans; però no s'ometé cap mitjà, costés el que costés, fins averiguar-ho. I els resultats foren esplèndids, contundents.

Veus ací el que deia, en visitar els excursionistes aquest museu, el P. Beda, bo i tenint a les mans el llibre del qual és coautor (*Prehistòria de Montserrat*, per Josep Colomines Roca i... Dom Beda M.ª Espona): «El material, trobat, a més d'ésser abundant, és escollit, deixant de banda els instruments de pedra i os, integrats per ganivets de sílex de gros tamany i bells punxons. Ço que més cal remarcar és la ceràmica, que avui constitueix el lot més interessant i més ric de decoració i formes de la Península Ibèrica. Per trobar terrissa neolítica o eneolítica tan bellament decorada (deixant de banda la del vas campaniforme, a la qual supera de molt), devem buscar-la a la cultura megalítica, nòrdica i grups derivats alemanys, amb els quals, encara que no tenen res que veure els montserratins, poden posar-se al costat com a riquesa de decoració, bon gust, varietat de formes i fins amb alguns per llur tècnica. Així és que avui les coves de Montserrat formen un nou cercle de cultura, que anomenarem Montserratina...»

Oh, formosa troballa que demostra la cultura que en tot temps ha tingut el nostre poble... És impossible descriure ací tot el mate-

rial trobat i ben classificat i disposat en el museu. La primera vitrina que es presenta conté l'esquelet humà eneolític de què en el pròleg s'ha fet referència. En una altra vitrina es veu un esquelet humà ibèric, uns 300 anys abans de Jesucrist. En una altra vitrina, la més important, no sols hi ha la mostra de la cultura campaniana (ibèrica), sinó que, per palesar el cercle de cultura montserratina, hi ha també fragments de tota la ceràmica eneolítica trobada, tan la llisa i l'ornada amb cordons de diferents dibuixos, amb impressions digitals i amb incisions de punxó, com la incisa, çò és, amb quasi tota l'ornamentació feta amb petxines. El P. Beda, amb les petxines *cardium* i *pectunculus* a la mà, demostra la manera de construir tals motius ornamentals, ja fent rodar la valva del *cardium*, ja arrossegant les dents de la pròpia valva, ja utilitzant per a la impressió el nàtx, que és el lloc de confluència del costellam de la valva, ja la valva del *pectunculus*... En la pròpia vitrina, a més, hi ha els exemplars més notables de sagetes i ganyets de sílex, destrals de roques diverses, punxons rodons i triangulars, espàtules, agulles i peces d'alabastre i braçalets d'enjoïament.

En altres vitrines es contenen els diferents materials trobats en cada una de les coves, la Freda, la Gran, la del Salitre, etc., amb tots els ossos d'animals desenterrats, cérvols, senglars, cabres; amb tots els instruments d'os i de pedra, pedres d'esmlar i moldre; amb tots els moluscs, i, en fi, amb tota la ceràmica recollida, tant en fragments, com en els vasos que s'han pogut reconstruir, que n'hi ha de tota mena, amb nanses i sense, amb el coll ample i amb el coll estret, i de totes mides i de totes formes, grans, xiques, ovoides, esfèroidals, esfèriques, còniques...

És curiós poder observar les diferències antropomètriques d'una multitud de cranis trobats, que són inconfundibles. Així els cranis eneolítics es presenten allargats (dolicocefals); en canvi, els ibèrics són braquicefals o de gran amplada, com pertanyents a races i èpoques distintes. A Montserrat s'ha trobat també ceràmica *hallstättica* o sia que pertany a la primera edat del ferro, com també una fibula (un imperdible actual, podríem dir), que pertany a l'edat del bronze.

En una paraula, per aquell que vulgui tenir nocions de ço que se n'ha dit primer capítol de la història humana, no cal més que vagi a Montserrat; i si té al P. Beda per mestre, ja podrà excellir a la primera lliçó.

En aqueix mateix museu, hi ha els armaris que contenen la flo-

ra i la fauna montserratines, però, per manca de temps, els excursionistes no pogueren ni ulla-les.

Els esperava el Museu Bíblic, un dels més complets del món. I cal saber que aquest museu és obra d'un home sol, el ja esmentat P. Dom Bonaventura Ubach, autor de la traducció de la Bíblia, el nom del qual serà, i és ja actualment, un dels més brillants estels de totes les constel·lacions benedictines. No l'estona que hi empraren els excursionistes, sinó hores i hores i dies es necessiten per fer-se càrrec del tresor aplegat pel P. Ubach, mitjançant els recursos pecuniaris de Montserrat. Cada un dels objectes més principals va acompanyat del text de la Bíblia que en parla o hi fa referència. I, a menys d'escriure un llibre, ací no es pot fer més que donar una idea de tot el d'allà recollit, i encara una idea desordenada a causa del desordre de les anotacions que hom pogué fer tot passant. Allà es poden veure:

Ceràmiques de Canaan-Judea amb alguns objectes de 1500 anys abans de Jesucrist.

Vidres i llantions de Judea.

Tauletes cuneiformes (escrits de caràcters en forma de tascó), i divinitats de Caldea-Assíria.

Dos Pentateucs hebreus, (els 5 primers llibres de l'Antic Testament), en pergamí, complets, amb algun altre incomplet.

Facsimil d'un temple d'Egipte.

Divinitats, collars i amulets d'Egipte amb la mòmia d'un gat del temps dels faraons.

Una mòmia d'Egipte, amb la caixa, 500 anys abans de Jesucrist.

Dos rajols de Nabucodonosor, recollits a Ur, poble on nasqué Abraham.

Dos rajols de Gudea, governador d'una ciutat de Caldea.

Un peix del Tigris, en recordança del de Tobies.

Objectes, utensilis i fauna de Palestina; indumentària actual, també de Palestina, i robes actuals de la religió judaica.

Una mòmia de cocodril de El Fayum, Egipte, 2000 anys abans de Jesucrist.

Objectes del Sinai.

Objectes del Líban i mar Morta.

Una pedra de terme, de Caldea.

Cilindres, camafeus, amulets i cartes (carta i sobre) de Babilònia.

Productes de Palestina amb mostra d'aigües, herbes, etc.

Adornaments antics de Cananea: collars, anells, anells de nas,

arracades, braçalets, agulles de pit i flascons d'ungüents amb llurs espàtules. També hi ha cítares, psalteriums i tímpan.

Flora i numismàtica bíbliques, i d'aquesta les interessants monedes dels reis seleucides.

Objectes de les indústries lítiques del Paleolític inferior, als voltants de Beirouth.

Sagetes eneolítiques de Palestina.

Divinitats fenícies.

Un gran mapa, en relleu, de Palestina.

Una reproducció del temple de Jerusalem tal com el reconstruí Herodes.

Vàries reproduccions d'objectes bíblics del Museu del Louvre, com el talent i derivats, moneda imaginària o suma de monedes de valor diferent, segons la nacionalitat, i com el codi de Hammurabi, un codi cuneiforme de lleis de 2200 anys abans de Jesucrist (Síria-Caldea).

Donada la seva cabdal importància res d'estrany tingué que costés, de veres, arrencar els excursionistes d'aquell museu... perquè encara hi havia molt a visitar.

Mentre els uns pujaren directament a la biblioteca, d'altres volgueren visitar, això sí, a corre-cuita, la galeria de pintures del monestir, per la qual cosa no podem més que donar nom o notícia dels quadros més importants, i recomanar als que els interessí que vagin a veure'ls al monestir.

Mort de Sant Plàcid, de Ribera.

Jesús entre els Doctors, de Viladomat.

La Cena i Sant Benet a Montecasino, de Luca Giordano.

Dues Madones, del Sassoferrato.

El Naixement, la Cena, Santa Agata, i el Martiri de Sant Sebastià, de Gerard o delle notti o Honthorst.

La Sagrada Família, de Rafael; interessant per ésser còpia d'un quadre desaparegut.

Sant Antoni, atribuït a Murillo.

El Naixement, atribuït a Van Dyck.

Ecce-Homo, atribuït al Caravaggio.

Sant Francesc, atribuït a Carracci.

Sant Jeroni, anònim, de l'escola de Ribera.

Santa Catarina, anònim, de l'escola d'Andrea del Sarto.

Madona, anònim, de l'escola del Francia.

Un Sant Sebastià, (escola bolonyesa).

Alegoria del Purgatori (?) (escola flamenca).

D'altres quadros interessants hi ha, com Jeremies, de Fracanzaro; una Madona, de Hoffman; un Màrtir, de Guercino; Sant Benet, de Sacchi, i molts d'altres amb les firmes de Maratta, Giotino, Solimene, Pierin del Vaga, etc. I són de remarcar la Caritat Romana, anònim, i la degollació de Sant Joan, d'escola espanyola. També hi ha còpies i reproduccions litogràfiques. Però, cal dir-ho, amb la forma ràpida que s'hagué d'efectuar la visita, no fou possible de gústar la fruïció i emoció que dóna la contemplació d'aquest art; si de cas fou l'emoció de claror del llampec, no l'emoció del brill del llamp que corfereix bo i elevant o bo i acoquinant el cor de l'home.

Quan els excursionistes que visitaren aquesta galeria arribaren a la biblioteca, els altres ja en sortien agullonats per la pressa. Vol dir que aquells—i nosaltres amb ells—tinguérem de visitar-la a pas de càrrega, tot admirant més el seu bon ordre, les seves espaioses sales i els seus còmodes pupitres de treball, que no pas la forma de la seva catalogació i la importància de les obres; i tot i havent de renunciar a la més lleu conversa amb un llibre qualsevol, única manera que tenim els pigmeus d'apropar-nos i tractar amb els savis, passats i presents.

Conté aquesta biblioteca uns 90.000 volums i posseeix exemplars raríssims, d'incalculable preu, com la *Monumenta Germànica* i les obres del nostre Beat Llull. Té, a més, incunables i manuscrits i còdexs, i qui sap si amb el temps podrà tenir la documentació principal que devia tenir el monestir i que és de suposar fou degudament amagada, quan, com fa tothom i, per tant, com fan tots els bibliotecaris del món, es veié apuntar el llamp de la guerra i l'hora d'imminent perill.

També aquí la prosa de la vida, ai, massa constant sempre, no deixà gústar en aquesta biblioteca les delícies que tant enlairen l'esperit; i, com si diguéssim, a empentes ens en tragueren, per tal de poder visitar, per gràcia especial, el claustre interior, encara en construcció, que, sots la direcció del nostre soci en Puig i Cadafalch, s'hi edifica per a esbargiment de la Comunitat. Les columnes són aparellades i tenen daus per capitell. Llàstima és que hom no pugui donar a les pedres el vernís de la pàtina: semblaria obra perfectament ancestral; obra elegant i de belles proporcions, serà l'oasi, el lloc de repos dels quefers del monestir.

Era l'hora de marxar; no hi havia remei ni remissió si s'havia de complir el programa... i ens en anàrem sens poder veure el refector de la comunitat, una peça romànica, per barroers afegits,

en temps, enlletgida, i ara restaurada per l'esmentat arquitecte. Diu que la seva volta és esplèndida, que l'illuminen 6 finestral, que el paviment és de mosaïc i les taules són de roure envernissat.

Tres hores delitoses passaren els excursionistes en el monestir, i si és cert que a les qüestions sentimentals les afecta també la llei d'equilibri, a llur delícia, correspongué un sacrifici per altres. I el primer d'aquests fou el P. Beda que tingué de dinar més tard que de consuetud i, durant les tres hores, hagué de parlar constantment i repetir mil vegades els temes per tal que tothom quedés assabentat i content. Rebi el P. Beda, des d'aquestes planes, l'expressió del nostre agraïment cordialíssim.

Però, a més del P. Beda, hi hagué altres sacrificats: les senyores excursionistes, les quals tingueren de sentir escolar les tres hores mortals de la visita. I el dia era desapacible. A elles serien dedicades aquestes ratlles, si aquestes ratlles valguessin alguna cosa, per demostrar que el sacrifici llur, en les persones de llurs marits o fills, havia estat ben compensat.

Al peu del monument de la Immaculada s'acomiadaren la major part dels excursionistes, per anar a dinar a diferents llocs. Solament una quarentena, seguint el programa, prengueren el funicular de Sant Joan. I en la quarentena hi havia una bella representació de les tres seccions del CENTRE que havien volgut visitar el monestir. Per això, mentre esperaven la sortida del funicular, els socis de cada secció comentaven les coses de Montserrat que s'avenien a llurs aficions. Els folk-loristes retreien les pies tradicions de la invenció de la Verge, la llegenda del penitent i desgraciat pecador Fra Garí, i la festa del Bisbetó, costum típic de l'escolania per celebrar la festa del seu patró Sant Nicolau. Els arquitectes ponderaven la solidesa de l'edifici del monestir, amb els seus vuit pisos d'alçada per la part de la carretera, i es dolien de no tenir temps de visitar algun misteri i algun pas del rosari i via-crucis monumentals. Els arqueòlegs historiadres recordaven que el comte Guifre, l'any 888, féu donació de Montserrat a Ripoll; que l'any 932 el comte Sunyer i el 982 el rei Lotari, confirmaren la donació; que en 1410 Montserrat s'emancipà de Ripoll; que en 1493 s'uní a la Congregació Vallisoletana; que en 1559 es començà l'actual temple; que en l'any 1811, el monestir fou destruït i el temple cremat, i que en 1837, extingida l'orde benedictina a Espanya, els monjos tingueren d'abandonar el monestir, per bé que, recomençat el culte a Montserrat el mateix any, poc després pogueren reinstallar-s'hi...

A tot això, mentre el funicular funcionava i es presentava a cada pas més magníficent l'esguard de la muntanya, un dels excursionistes recordava la formació geològica de tan bell serralam, començada en l'època terciària, quan les mars, eocènica primer, i oligocènica després, ocupaven terres de l'actual Catalunya i era terra emergida la coberta avui per la mediterrània. Els rius que d'aquesta terra venien desembocaven a l'indret de Montserrat i dipositaven en el fons de la mar el material que arrossegaven. Déu sap el temps que durà aquest solatge donada l'altitud dels materials que constitueixen el Montserrat. Déu sap l'hòrrid cataclisme que es produí quan s'aixecaren els Pireneus i amb ells Montserrat, bo i enfonsant-se les terres que s'estenien fins a Mallorca...! Déu sap el temps que ha passat d'ençà que l'aigua de la pluja escolant-se per les esquerdes del rocam montserratí ha separat unes roques d'altres bo i formant isolats prismes que després l'erosió del vent ha arrodonit fins a formar aqueixos turons cònics tan bells, tan interessants, tan típics i inconfundibles.

Aqueix record, així barroerament descrit pel que toca a la part científica, avivà la imaginació dels excursionistes que es dalien per arribar al cim, per tal de fer-se ben bé càrrec d'aital formació geològica; però ho vedà l'enemiga dels excursionistes, la boira, que, sobtadament, s'havia ensenyorit dels cims, moguda i freda, quasi gelada, pel qual motiu i pel de no refredar-se, els excursionistes emprengueren tot seguit el camí de l'ermita de Sant Joan. A ésser supersticiosos, aquella boira, que trencà un bon encant de l'excursió, bé podria significar un mal temps per al nostre CENTRE. Però el mal temps i les supersticions no han pogut mai res amb els excursionistes. Quan es conceberen els esports de muntanya, el temps rúfol feia voleiar les fulles mortes dels arbres, i la Secció d'Esports de Muntanya, nasqué, i té, gràcies a Déu, una vida esplèndida. Quan se celebrà el vinticinquè aniversari de la fundació de l'excursionisme — la festa se celebrà justament a Montserrat,—una nevada en el mes de maig sorprengué els excursionistes, com si aquella neu volgués indicar la mortalla que dintre poc cobriria la desfeta de l'obra; i gràcies a Déu ja estem celebrant el cinquantenari. I llavors mateix, mentre nosaltres sofriem els efectes de la boira, altres companys nostres, els que havien pres per objecte la visita de Sant Jeroni, en fruïen tot l'encís i enjogassament. Veus ací el que escrigué el nostre car amic en Joan Montllor i Pujalt en el «Diari de Sabadell», del 16 de desembre:

«Boirades enormes i variades cobrien tot el territori de Catalunya i tota la mar, que estaven sota el nostre esguard. I aquesta mar de boira, resplendent a la llum del sol, formada aquí per nuvols flonjos, com borralls de llana, i allà per celatges ténues, llisos i orbs, com vidres glaçats de color crem i de foc, tenia una capçalera gegantina tota blanca: el Pireneu des de les Maleïdes a la serra de Cadí i al Canigó. Grans illes blaves emergien del pèlag boirós sense fi: eren el Montsec, la muntanya de Port de Comte, els rasos de Peguera, el serrat d'En Cija, el Montseny i la punta culminant del Montserrat: el nostre cim de Sant Jeroni, tot nibat de sol rogenc i calentó.

Era una cosa encisera l'enjogassament dels núvols amb les agulles més altes de la nostra muntanya. Haurieu vist com, tot de sobte, venia de lluny i rabent una boirada. En topar amb les roques aïllades, es partia i es subdividia la boirada en múltiples tires, tan aviat brillants com grises, les quals s'esmunyien com anguiles pels freus, i s'entortolligaven àgilment i graciosament pels monolits, com immenses cintes ventisses...»

En canvi, en nosaltres eren, com immensos llençols, més negres que grises, les boirades que ens acompanyaren fins a Sant Joan, on arribaren, empesos per la fredor suara alludida, mitja hora abans de l'assenyalada, temps que s'aprofità per visitar i reconstruir mentalment les dues ermites, que formaven part del grup antigament dit de Tebes, de Sant Joan i Sant Onofre, en temps dels ermitans, incomunicades i ara posades les dependències en comunicació. I temps tingué encara el senyor president, acompanyat de vuit o deu socis, d'arribar al cim de l'escala de Jacob, per esperar les dues Seccions que per allà havien de venir. En efecte, al cap de pocs minuts pujaven l'esmentada Escala els companys de la Secció de Fotografia i dos socis del Centre Excursionista del Vallès que s'hi havien agregat.

Havien sortit de Barcelona a les cinc per l'estació del Nord, i, en arribar al monestir, emprengueren la marxa per visitar les ermites del grup anomenat de la Tebaida. Després de Santa Anna havien visitat Sant Dimes, castell del diable, Santa Creu, Santíssima Trinitat, Sant Benet i Sant Salvador. Havien seguit el camí del pas dels Flautats; havien saludat el Cavall Bernat, i pel pla dels ocells i l'esmentada Escala arribaren a Sant Joan. Vingueren tots contents de l'excursió i esperançats d'haver fet belles fotografies a causa de les bones estones de sol hagudes i de les bones condicions amb què, pel contrast, els havia afavorit la boira.

A la poca estona més, pujava la repetida escala de Jacob, la Secció d'Esports de Muntanya, representada per quaranta socis amb llur president al cap. Havien sortit també a les cinc, però per l'estació dels Ferrocarrils Catalans; i des de Martorell en automòbil anaren fins al quilòmetre 4 de la carretera de can Massana, i d'allí, a peu, pel coll del Porc, Ecos i torrent de Migdia practica- ren, quasi bé grimpant, un camí nou dies enrera obert per ells, en la canal que surt al costat mateix del restaurant de Sant Jeroni. Aquesta secció visità, doncs, les ermites de l'antic grup anomenat del Tabor, Sant Jeroni i Sant Antoni, puix que des de la primera, per venir a Sant Joan, passaren per la segona, i pel pla del seu nom. I arribaren, malgrat l'exercici fet, animosos i satisfets per no haver-los fallat, malgrat l'ardidesa emprada, ni el punt més lleu del programa.

Les dues Seccions junt amb el president i companys que anaren a rebre-les, eren ja a Sant Joan, quan hi arribà la Secció d'Enginyeria, també amb el seu president. Venien de visitar les obres del funicular aeri de Sant Jeroni, una de les obres que de mica en mica van posant la nostra terra al nivell del món, una obra que constituirà una emocionant i bella ruta aèria, la més sorprenent de les rutes que portaran a Sant Jeroni. Veus ací el que digueren:

—El projecte del funicular aeri de Sant Jeroni és del nostre consoci l'enginyer industrial senyor Ramon Soler i Vilabella. Les obres estan molt avançades i donen ja una idea del que serà aquest ferrocarril penjat.

La longitud total de la línia, tota ella d'una sola portada, és de 680 metres. El desnivell entre les dues estacions és de 535 metres i la distància en projecció horitzontal 410 metres.

Estan ja col·locats els quatre cables carrils, dos per a la via ascendent i dos per a la descendent, els quals són del tipus de cables tancats de superfície llisa i de 44 mil·límetres de diàmetre. Les dues cabines d'alumini que hi circularan, capaces per a 24 persones, seran mogudes, cada una d'elles, per dos cables tractors de 30 mil·límetres de diàmetre.

El motor i els cabrestants necessaris estan ja instal·lats en l'estació superior, situada sota el mirador del Moro. L'estació inferior, que conté els contrapesos dels cables carrils, es troba al costat de la carretera del monestir a can Massana, junt al quilòmetre 7'7, i poc abans d'arribar a Santa Cecília.

Ja no mancava acudir a Sant Joan més que la Secció de Geo-

logia i Geografia física; però aposta havia delegat la representació al bibliotecari del CENTRE per al cas que els companys que realitzaven l'excursió no haguessin d'abandonar la feina a mig fer. Estudiaven i recollien fòssils d'una formació eocènica de calices i margues arenoses, que està en contacte amb les argiles sorrenques de La Calsina, indret de Santa Cecília, allà on comencen ensems els conglomerats oligocènics que constitueixen la part superior de la muntanya.

Com es veu, les Seccions del CENTRE, com les divisions d'un exèrcit, havien recorregut tots els indrets de la muntanya. El centenar d'excursionistes, però, que a Sant Joan hi havia, encara era superat pels que en aquells moments dinaven a Sant Jeroni, al restaurant del monestir, al peu arrecerat d'un monolit, a la font dels monjos... La muntanya aquell dia semblà envaïda pels excursionistes; i arreu de la muntanya vibrà tot el dia una cosa que no poden trametre ni les publicacions, ni les fotografies, ni els dibuixos: el sentiment inicial de l'excursionisme, el que el provocà i l'ha fet viure, l'amor fervorós a la terra pairal; i no pas per esquivadesa d'esperit, tal com deia en Maragall, sinó perquè en l'amor a Catalunya està contingut l'amor a tot el món, tant més quant es posa sots la salvaguarda i l'empar de la Regina celestial i adorada Patrona, Nostra Dona de Montserrat.

A Sant Joan, sots la Presidència del senyor Maspons, acompanyat de quasi tots els individus de la Junta Directiva, se celebrà l'àpat oficial sense discursos, ni visques, ni aplaudiments. I honraren la taula amb la seva presència, la senyora Nonell, la senyora Franch, senyora i filla de Canibell (de Tortosa), senyoretes Teresa i Carme Arrau, senyora Vilaseca, senyora Marçet, senyoreta Esther Nicolau, senyora Sallarés i senyoreta Mercè Company. Gràcies els sien donades pel bon exemple i per estímul de la causa del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, la creixença del qual, en cinquanta anys d'existència, ha estat en forma que els cinc companys que excursionant el fundaren (encara que no amb el mateix nom), ja eren, en el cinquantenari, la legió que envaï Montserrat en manifestació tan entusiasta i magnífic.

Acabat el dinar oficial, el jovent, per riure, celebrà un ban, que és, com se sap, un aplaudiment forçat i ritmat, i encara practicà una sèrie ben combinada de cops de mà i de colze damunt la taula. Entretant les senyores i element, diguem-ne oficial, havien ja sortit i s'esperaven al peu de l'ermita nova de Sant Joan, on els fotògrafs maparen per primer cop tots els assistents; els tornaren

a mapar després a l'estació del funicular. D'allí la Secció d'Esports davallà a peu fins a Monistrol, els altres empengueren la tornada per mitjà del funicular i cremallera i com la primera tanda arribà al monestir tres quarts abans de la sortida del cremallera, alguns fotògrafs aprofitaren el temps per a treure vistes, malgrat la ja escassa llum, del claustre gòtic i del portal romànic de l'antic Santuari.

D'aquest portal no queden més que dues columnes amb llurs capitells: l'un es format de monstres amb un sol cap a l'angle, i l'altre és una combinació de llaceria amb una mena de gossos. Les decoracions dels arcs són totes deteriorades. Les columnes del claustre són quadrilobades i llurs capitells són formats, d'esquerra a dreta de l'espectador situat al pati, de figures i fulles, de fulles alternativament capiculades, de figures representant la dansa, de fulles i de monstres alats. En els muntants, àngels sostenen un escut, el de l'esquerra és de Montserrat i el de la dreta el del cardenal de la Ròvere, abad, comandatari, de Montserrat i autor de la construcció del claustre.

I negra nit era quan els excursionistes sortien de Montserrat; a Monistrol trobaren els que havien davallat a peu, i tots plegats en un tren dels Ferrocarrils Catalans retornaren a Barcelona.

Serà lícit ara aquí transcriure les converses que els excursionistes, en els diferents vagons, tenien? En primer lloc, en totes les converses transpuava la íntima satisfacció de l'èxit assolit, èxit rodó, formidable, sense cap entrebanc ni contratemps. En segon lloc, per virtut de tal satisfacció uns als altres s'entusiasmaven per a accions i excursions futures. En el vagó dels cap-pares, després d'aquestes efusions, s'estudiava la manera que no reexís el propòsit d'una empresa industrial, que vol aterrar una secular i famosa ermita, encara que en substitució en construeixi, fora de lloc, una altra.

En un altre vagó es comentava la solemnitat de la sessió celebrada en el CENTRE el dia del Cinquantenari amb l'assistència d'un dels fundadors de l'excursionisme, el senyor Ambrós, rodejat dels socis més antics, supervivents que donaven fe dels altres quatre fundadors i de tots els companys que durant els cinquanta anys han estat arrabassats per la mort, tant els que consten en la galeria dels excursionistes il·lustres, com d'altres tan il·lustres com ells que no hi consten, a més dels obscurs i anònims que aportaren llur desinteressat concurs personal i pecuniari per tal de fer viure la gran obra.

En un altre vagó es volia esbrinar ço que un excursionista havia preguntat des de «Nostra Comarca», butlletí del Centre Excursionista del Vallès: «Quí i cóm canvià la significació de la paraula excursió? Si antigament excursió volia dir córrer per país enemic, a què obei, quan la invenció de l'excursionisme, que la paraula volgués dir córrer tots els països, però per a conèixer llurs belles qualitats i enaltir-les?». No es posà allí la cosa en clar; es constatà només el fet que un mot, negre com la nit, l'obra excursionista el convertí en dia serè, tebi i prometedor i que un mot de foc s'és convertit en aigua benefactora com la que baixa dels Pireneus per fecundar la terra catalana. D'aquí els grans beneficis que ha assolit l'excursionisme: Per la seva acció interna, en les biblioteques i arxius fotogràfics, hi ha posat l'ànima de Catalunya; i per l'acció externa ha desvetllat el nostre poble de dues maneres, intel·lectualment, amb la gran quantitat de societats excursionistes creades arreu de Catalunya, i físicament, amb les grans gentades consagrades a l'esport i a la cultura física, bases d'enfortiment de tot poble.

Finalment, en un altre vagó—no els pogué pas recórrer tots el qui sotscriu—es volia també esbrinar la diferència que va de l'alpinisme a l'excursionisme. Tots els allí reunits hi digueren la seva; però hi hagué la dita d'un que mereix ésser tal qual descrita: «és tan difícil d'esbrinar allà on acaba l'alpinisme i comença l'excursionisme, com cercar el punt just on acaba la llum i comença l'ombra; ambdós tenen la mateixa base: esport; el fet és, però, que l'alpinisme, ja ho deia l'Arabia, és propi de classes elevades i acomodades; i, en canvi, l'excursionisme té per patrimoni tot el poble. A més, l'alpinisme té per objecte una cosa sola, la muntanya, per això nosaltres, de fer alpinisme, n'hauríem de dir muntanyisme; en canvi, l'excursionisme té, ultra la muntanya, que és obra a Déu, les creacions dels homes, que en són digne complement, puix la vida dels homes deriva també del cel. Per això l'obra excursionista ha resultat gairebé divina, i fins es podria dir, Déu me perdoni la comparança, que així com el Fill de l'home baixà a la terra per a redimir-la, així l'influx que ha exercit l'excursionisme dins el nostre poble, ha fet tornar la nostra terra, de pecadora que era, en una santa pecadora».

Corprès per aquest arrenc el qui sotscriu determinà de concloure aquestes ratlles donant un crit d'atenció a tots els excursionistes d'avui per tal que es donguin compte de què la naixent santedat de la nostra terra ha d'esdevenir santedat perfecta i ha-

bitual, magna obra que ells, amb llur actuació han de contribuir a assolir, bo i continuant l'obra fa cinquanta anys començada. Cal dir-ho amb paraules planeres: a tal efecte, han de començar—fora d'ells—per fer oïdes sordes a les dissonàncies, estridències i sobtats canvis de ritme en què es mou massa sovint el món; i—entre ells—han de fomentar i avivar les emulacions santes, les que més obliguen a treballar i en treballs que sien, com la prosa clàssica, clars, precisos, metòdics, sense segones intencions i sense que s'hagi de llegir entre línies ni resoldre endevinalles. Han de tenir present que el món no és dels desvagats, sinó dels cansats, dels feiners, dels que estan a la que salta per a heure tota cosa per més insignificant que sia, tota vegada que de mica en mica també s'omple una pica. Han de considerar que totes les coses del món, les arborades i les més verinoses, perden tot seguit un gros tant per cent de malura, si són tractades amb amor, tal com es tracten les ferides obertes, amb bàlzems emulsius.

És així, d'aquesta manera, amb aquell treball, per activitat, i amb aquest amor, per tranquil·litat d'esperit, que viuran una vida serena en justa correspondència; i es posaran en condicions d'allargar la vida llur com l'han allargada el senyor Marçal Ambrós i mestres Canibell, Gaza, Tusquets, Cabot i Massó, els patriarques actuals de l'excursionisme. I així, potser, es podrà fer certa la visió que algú tingué en la sessió que se celebrà al CENTRE EXCURSIONISTA el dia del Cinquantenari. Va semblar-li per segura penyora d'encert, constància i progrés de la nostra Societat, que el senyor Ambrós, com els patriarques bíblics, ungia amb les pròpies gràcies que ell i els seus companys de fundació sadollaren l'excursionisme, als excursionistes més joves d'avui, els que per dreta llei podran celebrar el centenari de l'excursionisme; i veié que aquests transmetien, en la festa centenària, no sols el sentiment inicial de l'excursionisme, pels excursionistes d'allavors religiosament recollits en senyal d'eternitat, sinó que trametien ensems un entranyable abraç, l'abraç que l'excursionisme primitiu i actual, plens d'esperances patriòtiques, donaven a l'excursionisme del centenari ja sadoll d'esplèndides realitats: la casa pairal redimida, sana, salva i triomfant.

Que la present excursió a Montserrat, en commemoració del cinquantenari, sigui el primer pas que mení vers aquest triomf, el triomf que, com l'estel del matí, hom creu veure apuntar a la llunyania...!

JOAN DANÉS I VERNEDAS

Crònica

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

DESEMBRE DE 1926

CONFERÈNCIES I SESSIONS.—El dia 2, el senyor Joan Roig i Font, féu una descripció gràfica dels *Monuments de la Roma Cristiana*.

Els dies 3 i 17, el mateix senyor donà dues conferències amb el tema *Notes d'un creuer per la Mediterrània*. En la primera parlà del baix Egipte, i, en la segona, de l'alt Egipte. Aquestes descripcions foren il·lustrades amb interessants projeccions.

El dia 9, el senyor Josep Colominas tractà d'*Els Talaiots de Mallorca*.

El dia 10, el senyor Francesc de P. Blasi i Vallespinosa continuà la descripció de les seves *Impressions de Nord Amèrica*. Féu conèixer la ciutat de Filadèlfia i Washington, amb profusió de projeccions.

El dia 16, el senyor Pere Bosch i Gimpera, parlà de les *Relacions de les Civilitzacions Mediterrànies de l'Edat del Bronze*.

El dia 23, el senyor Francesc de P. Blasi i Vallespinosa donà una *Visió de Portugal* per medi d'una nombrosa collecció de projeccions.

SECCIÓ DE FOTOGRAFIA.—Les excursions efectuades per aquesta Secció foren. El dia 5, a Vilafranca del Penedès, ruïnes d'Olèr-ola, Pujols de l'Àguila i Canyelles; el dia 19, a Gelida, castell de Subirats i Sant Sadurní de Noya, i, el dia 26, a Sant Genís d'Agu-dells i ermita de Sant Cebrià.

SECCIÓ D'ESPORTS DE MUNTANYA.—Els dies 6 i 8, els socis d'aquesta Secció feren dues excursions a Montserrat, per acabar d'obrir el camí dels Ecos a Sant Jeroni; el dia 19 anaren a Sant

Llorenç del Munt, Terrassa, La Mola, Cova del Drac, Santa Agnès i Terrassa; i els dies 25 i 26, a la vall de la Llosa (Cerdanya).

SOCIS INGRESSATS DURANT EL QUART TRIMESTRE DE 1926.—Miquel Pons i Avellanet (Puigcerdà), Antoni Basso i Molera, Ramon Abelló i Miravalls, Ramon Canosa i Gutiérrez, Dionís Baixeras i Verdager, Joaquim Vilà de la Riva, Andreu Deulofeu i Arquer, Josep Cabanyes i Borràs, Josepa Pou i Godori, Lluís M.ª Rifà i Rierola, Salvador Puigdollers i Soms, Francesc Ferrer i Gregori, Ernest Bis-singer i Kurt Barttenbach.

NOVES

LLIBRES-REGISTRE DE MUNTANYA.—La Secció d'Esports de Muntanya, continuant la seva tasca, ha deixat dipositat al cim dels Ecos de Montserrat, des del dia 12 de desembre, una llibreta-registre per tal que els excursionistes que hi passin puguin estampar la seva signatura.

INTERCANVI.—Ens plau assabentar als nostres consocis que la Federació Vasco-Navarra de Alpinismo i el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, han establert el canvi entre la revista *Pyrenaica* i el *Butlletí Excursionista de Catalunya*, respectivament, per tal d'estrènyer més els llaços d'amistat que han d'existir entre entitats germanes.

VISITA.—Una nombrosa caravana de turistes, conduïts per la Secció de Turisme del servei públic d'«Auto-Omnibus, Vallcarca-Coll, S. A.», féu, el dia 5, una visita al CENTRE. Foren atentament rebuts pel personal de la casa, el qual els féu conèixer les diverses dependències i l'organització de l'entitat, que meresqué el general elogi dels visitants.

EL CENTRE A L'ESTRANGER.—La «Federation Française de Ski» s'ha dirigit al CENTRE, invitant-lo a formar part del Comitè d'Honor del XVIe Gran Concurs Internacional de Ski, que tindrà lloc a Chamonix del 9 al 12 del vinent febrer; distinció que ha estat acceptada amb agraïment.

En aquest concurs es disputarà la «Il Coupe de France» a atorgar a la nació que millor classifiqui els seus concursants en les proves de gran-fons (50 quilòmetres); fons (18 quilòmetres) i salts.

Igualment el CENTRE ha estat invitat d'una manera molt delicada a enviar un equip dels seus corredors a Chamonix, per prendre part a aquestes festes esportives de fama mundial.

Biblioteca

PUBLICACIONS PERIODIQUES QUE ES REBEN HABITUALMENT

Catalunya

Barcelona

- ASOCIACIÓN DE ARQUITECTOS DE CATALUÑA. *Anuario*.
- BARCELONA ATRACCIÓN. SOCIETAT D'ATRACCIÓ DE FORASTERS.
- Butlletí de l'Agrupació Excursionista* JÚPITER.
- BUTLLETÍ DE DIALECTOLOGIA CATALANA.
- Butlletí del CENTRE EXCURSIONISTA BARCELONÉS.*
- Butlletí del Centre Excursionista* ELS BLAUS (Sarrià).
- Butlletí del Centre Excursionista* PÀTRIA.
- Butlletí del Centre Excursionista* RAFAEL CASANOVA.
- Butlletí del FOMENT EXCURSIONISTA DE BARCELONA.*
- Butlletí del Grup Excursionista* JOVENTUT CATALANA.
- Butlletí de l'Associació CATALANA D'ANTROPOLOGIA, ETNOGRAFIA*
I PREHISTÒRIA.
- Butlletí de la INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL.*
- CATALANA.
- Centre Excursionista* NATURA.
- CIÈNCIA.
- CIUTAT I LA CASA, LA.
- D'ACÍ I D'ALLÀ.
- EXCURSIONS.—*Secció Excursionista de l'ATENEU ENCICLOPÈDIC*
POPULAR.
- GASETA DE LES ARTS.
- IBÉRICA.
- ILUSTRACIÓN, LA.

MAI ENRERA, *Butlletí del CLUB EXCURSIONISTA DE GRÀCIA.*
Noticiari del Grup Excursionista TÀBER.

NOVA REVISTA, LA.

Portaveu de l'Agrupació Excursionista TAGAMANENT.

Portaveu del Centre Excursionista MINERVA.

REVISTA DE CATALUNYA.

REVISTA MUSICAL CATALANA.

STADIUM.

TÉCNICA. ASOCIACIÓN NACIONAL DE INGENIEROS INDUSTRIALES.

Girona

Butlletí Mensual del GRUP EXCURSIONISTA I ESPORTIU GIRONÍ.

Lleyda

Butlletí del CENTRE EXCURSIONISTA DE LLEYDA.

Mahó

REVISTA DE MENORCA.

Manresa

Butlletí del CENTRE EXCURSIONISTA DE LA COMARCA DE BAGES.

Butlletí del Centre Excursionista MONTSERRAT.

Palma de Mallorca

Bolletí de la SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA.

Bolletí del DICCIONARI DE LA LLENGUA CATALANA.

Reus

Revista del CENTRE DE LECTURA.

Sabadell

Butlletí-Portaveu del Centre Excursionista SABADELL.

NOSTRA COMARCA. *Butlletí del CENTRE EXCURSIONISTA DEL VALLÈS.*

Tarragona

BUTLLETÍ ARQUEOLÒGIC.

Terrassa

ARXIU del CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA.

Grup Excursionista de la FRATERNITAT REPUBLICANA DE TERRASSA.

Butlletí del CLUB PIRENENC.

Tortosa

Boletín mensual del OBSERVATORIO DEL EBRO.

LA ZUDA, *Boletín del ATENEO DE TORTOSA.*

Vich

Butlletí del CENTRE EXCURSIONISTA DE VICH.

Aragó**Saragossa**

Boletín de la SOCIEDAD IBÉRICA DE CIENCIAS NATURALES.
Boletín del MUSEO PROVINCIAL DE BELLAS ARTES.

Bascònia**Bilbao**

PYRENAICA. *Anales de la FEDERACIÓN VASCO-NAVARRA DE ALPINISMO.*

Castella**Madrid**

ALPINA. CLUB ALPINO ESPAÑOL.
 ARQUITECTURA. *Órgano de la SOCIEDAD DE ARQUITECTOS.*
Boletín de la REAL ACADEMIA DE LA HISTORIA.
Boletín de la REAL SOCIEDAD GEOGRÁFICA DE MADRID.
Boletín de la SOCIEDAD ESPAÑOLA DE EXCURSIONES.
 CLUB ALPINO ESPAÑOL. *Anuario.*
 PEÑALARA. *Revista Ilustrada de Alpinismo.*
 REVISTA DE GEOGRAFÍA COLONIAL I MERCANTIL.

Valladolid

Boletín de la COMISIÓN DE MONUMENTOS HISTÓRICOS Y ARTÍSTICOS DE VALLADOLID.
Boletín del MUSEO PROVINCIAL DE BELLAS ARTES.

Galícia**Orense**

Boletín de la COMISIÓN DE MONUMENTOS HISTÓRICOS Y ARTÍSTICOS DE ORENSE.

Anglaterra**Londres**

ALPINE JOURNAL.

Bélgica**Muselles**

Bulletin du CLUB ALPIN BELGE.

Canadà**Calgary, Alberta**

CANADIAN ALPINE JOURNAL.

Cuba**Habana**

ARCHIVOS DEL FOLKLORE CUBANO.

Estats Units

Boston

APPALACHIA. *The Journal of the APPALACHIA MOUNTAIN CLUB.*

Portland

MAZAMA. *A Record of Mountaineering in the Pacific Northwest.*

Washington

NATIONAL GEOGRAPHIC MAGAZINE.

França

Bordeus

BULLETIN HISPANIQUE.

Grenoble

REVUE DE GÉOGRAPHIE ALPINE.

Lió

REVUE ALPINE.

Montpeller

REVUE DES LANGUES ROMANES.

SOCIÉTÉ LANGUEDOCIENNE DE GÉOGRAPHIE. *Bulletin.*

París

ALPINISME. CLUB ACADEMIQUE FRANÇAIS D'ALPINISME.

ANNALES DE GÉOGRAPHIE.

LA MONTAGNE. *Revue Mensuelle du CLUB ALPIN FRANÇAIS.*

Revue du TOURING CLUB DE FRANCE.

Pau

BULLETIN PYRÉNÉEN. *Organe de la FÉDÉRATION DES SOCIÉTÉS PYRÉNÉISTES.*

Tolosa

Bulletin de la SOCIÉTÉ ARCHÉOLOGIQUE DU MIDI DE LA FRANCE.

CLUB ALPIN FRANÇAIS. *Bulletin de la SECTION DES PYRÉNÉES CENTRALES.*

Itàlia

Torí

Atti della SOCIETÀ PIEMONTESE DI ARCHÉOLOGIA E BELLE ARTI.

Bolletino della SOCIETÀ PIEMONTESE DI ARCHÉOLOGIA E BELLE ARTI.

Rivista del CLUB ALPINO ITALIANO.

Trieste

ALPI GIULIE. CLUB ALPINO ITALIANO.

Japó

Osaka-fu

THE MOUNTAIN WALKING of the JAPAN WALKING CLUB.

Toquio

SANGAKU. *Te Journal of the JAPANESE ALPINE CLUB.*

Mèxic

Boletín de la SECRETARIA DE EDUCACIÓN PÚBLICA.

Boletín de la UNIVERSIDAD NACIONAL DE MÉXICO.

Memorias y Revista de la SOCIEDAD CIENTÍFICA ANTONIO ALZATE.

Portugal

Coimbra

O INSTITUTO. REVISTA SCIENTIFICA E LITERARIA.

Romania

Bucarest

Buletinul SOCIETATII REGALE ROMANE DE GEOGRAFIE.

Suècia

Estocolm

ANTI-KVARISK TIDSKRIFT FÖR SVERIGE.

FORNVANNEN. K. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIKVITETS AKADEMIEN.

SVENSKA TURISTFÖRENINGENS.

YMER. *Tidskrift utgiven av SVENSKA SALLSKAPET FÖR ANTROPOLOGI OCH GEOGRAFI.*

Suïssa

Berna

LES ALPES. *Revue du CLUB ALPIN SUISSE.*

SKI. ASSOCIATION SUISSE DES CLUBS DE SKI.

Ginebra

NOS MONTAGNES. *Organe du CLUB SUISSE DES FEMMES ALPINISTES.*

Neuchatel

Bulletin de la SOCIÉTÉ NEUCHATÉLOISE DE GÉOGRAPHIE.

Txecoslovàquia

Praga

CASOPIS TURISTU. KLUB CESKOSLOVENSKICH TURISTU.